

NEISPRAVNOST BĀTINIJSKE INTERPRETACIJE JASNIH DOSLOVNIH ZNAČENJA [KUR'ANA I SUNNETA] I ARGUMENTACIJE PUTEM BROJEVA¹

O njihovoj interpretaciji doslovnih značenja

Ebu Hamid el-GAZALI

S arapskog preveo: Almir FATIĆ

UDK 28-254

SAŽETAK: U petom poglavlju svoje knjige *Fadā'ih al-bātiniyya wa fadā'il al-mustazhiriyya* imam Ebu Hamid el-Gazali osporava ili pobija bātinijsku interpretaciju jasnih doslovnih značenja Kur'ana i Sunneta kao i njihovu interpretaciju i argumentaciju putem brojeva. Nakon što navodi primjere njihove interpretacije, El-Gazali prvo pobija njihove stavove a potom im konfrontira druge primjere (primjere lažnog lažnim), tj. navodi primjere interpretacije potpuno suprotne bātinijskoj interpretativnoj metode te, na koncu, potvrđuje ili verificira svoj ispravan stav.

Ključne riječi: batinije, interpretacija, doslovna značenja, pobijanje, konfrontiranje, verificiranje

(...) Mi ćemo navesti mali dio njihovih interpretacija koje se mogu derivirati iz njihovih nečasnih radnji. Oni kažu da su svi doslovni tekstovi o vjerskim zaduženjima, Proživljenju, Okupljanju i Božanskim pitanjima (*umūru l-ilāhijje*) samo primjeri (*emthile*) i simboli (*rumūz*) unutarnjih

značenja. Što se tiče šeri'atskih pitanja (*šer'ijjāt*), oni drže da *dženābet* (obredna nečistoća) znači "kandidatovo" upuštanje u odavanje tajni [tj. nekome drugome] prije nego što on postigne stepen na kojem to slušuje. Značenje *gusula* (obrednog kupanja) jeste obnavljanje zavjeta sa onim ko ga je dao. *Mudžāme'ātu l-behime* (sodomija, zoofilija) kod njih označava postupak sa onim ko nije dao zavjet i ništa nije dao od sadake *nedžvā* (sadake tajnosti/povjerljivosti) koja, prema njima, iznosi 119

dirhema. Zato vjerozakon naređuje kažnjavanje onoga ko čini sodomiju i onoga nad kime je učinjena... Prostitucija (*zinā*) je izlivanje sperme unutarnjeg znanja u dušu onoga ko prethodno nije dao zavjet, a polucija (*ihtilām*) je kada jezik spontano odaje tajne na neprikladnom mjestu – i onda mu je dužnost uzeti *gusul*, tj. obnoviti zavjet.

Obredna čistoća (*tubūr*) je odricanje i čišćenje od vjerovanja bilo koje doktrine izuzev vjernosti imamu; post (*sijām*) je (s)uzdržavanje od otkrivanja

¹ Peto poglavlje knjige *Fadā'ih al-bātiniyya wa fadā'il al-mustazhiriyya* (Mahane batinija i vrline onih koji podržavaju halifu El-Mustezhira). Kairo: al-Dār al-qawmiyya, 1964, str. 54-55 (nap. prev.).

tajne; Ka'ba je Vjerovjesnik, Vrata (*bāb*) su Alija, Safa je Vjerovjesnik, Merva Alija, *mikāti* (granice Harema) su osnove (*esās*); telbija je odaziv kandidata; tavaf (obilazak) Ka'be sedam puta je tavaf oko Muhammeda pa do svih sedam imama; pet dnevnih namaza su indicije na četiri principa i imama: sabah-namaz ukazuje na *Sābiqa* (Prvog boga), podne-namaz ukazuje na *Tālij-a* (Drugog boga), ikindija-namaz ukazuje na *Esās-a*, akšam-namaz ukazuje na *Natiq-a*, jacija-namaz ukazuje na imama. Isto tako, oni tvrde da su zabranjene stvari (*muharremāt*) izraz za one ljude koji čine zlo i nama je naređeno da ih izbjegavamo, kao što su i ibadeti izraz za odabrane i dobre ljude, i nama je naređeno da ih slijedimo.

Što se tiče Povratka (*me'ād*), neki od njih tvrde da su Vatra i okovi izrazi za naredbe koje su zaduženja, a kojima su zaduženi oni koji ne poznaju unutarnja značenja, i dok god oni ostanu takvi bit će kažnjeni. A onda kada dosegnu unutrašnje značenje, okovi zaduženja se skidaju i bit će usrećeni oslobođanjem od njih.

Staviše, oni interpretiraju svaki izraz koji se nalazi u Kur'anu i Sunnetu. Otuda oni kažu da "rijeke od mlijeka" (Muhammad, 15), tj. izvore vjere: unutarnje značenje, doji onaj ko je toga dostojan i hrani se njime kojim se njegov suptilni život nastavlja, jer hrana profinjenog duha biva putem dojenja znanja od učitelja kao što i život gustog tijela biva dojenjem mlijeka iz majčinih grudi; "rijeke od vina" su "izvanjsko znanje"; "rijeke od čistog meda" jesu unutarnje znanje uzeto od "Dokaza" i imama.

Što se tiče mudžiza, oni ih sve tumače i kažu: Značenje potopa (*tūfān*) jeste potop znanja kojim su potopljeni oni koji se pridržavaju Sunneta; lađa (*sefīne*) je zaštita kojom se štiti onaj ko se odazvao "pozivu"; "Ibrahimova vatra" je izraz za Nimrudovu srdžbu, a ne za stvarnu vatru; "zrtvovanje Ishaka" [odn. Ismaila, nap. prev.] predstavlja uzimanje zavjeta o njemu; "Musaov štap" je njegov dokaz kojim je progutao njihove laži, a nije drvo; rastavljanje mora jeste

odvajanje ili podjela Musaovog znanja među njima shodno kategorijama; more je svijet; oblaci koji si im pravili hlad označavaju imama kojeg je Musa postavio da ih uputi i obaspe znanjem; skakavci, krpelji i žabe su pitanja (zahtjevi) Musaa i njegove naredbe koje su im nametnute; mana i prepelice su znanje spušteno s neba nekim propagandistima, što je značenje "prepelice".

Tespah/slavljenje brdā označava ljude čvrste u vjeri, doboko uronute u sigurnost. Džinni kojima je vladao Sulejman sin Davudov bili su batinije tog vremena, a šejtani su doslovnjaci koji su zaduženi teškim poslovima. Isa je imao oca, u izvanjskom smislu, a pod "ocem" je mislio na imama budući da on nije imao imama, nego je dobio znanje od Allaha bez posrednika; i oni tvrde – Allah ih prokleo! – da je njegov otac Jusuf Nedždžar (stolar). Njegov (Isaov) govor u bešici je njegov uvid u kolijevku tijela prije nego što ga se oslobodi, a što drugi znaju nakon smrti i oslobađanja od tijela. Oživljavanje mrtvih od strane Isaa podrazumijeva oživljavanje životom znanja od smrti neznanja "unutarnjeg"; njegovo liječenje slijepih znači liječenje od sljepila zablude i lepre nevjerništva uvidom u jasnu istinu. Iblis i Adem označavaju Ebu Bekra i Aliju budući da je Ebu Bekru naređena sedžda Aliji i pokornost njemu pa je on to odbio i uzoholio se. Oni tvrde da je Dedždžal Ebu Bekr; on je bio jednooki jer je gledao samo vanjskim okom a ne i okom unutarnjeg. Je'džudž i Me'džudž su oni koji su posvećeni izvanjskome.

Ove su neke njihove baljezgarije (*bedhejān*) o interpretacijama. Mi smo ih prenijeli da bismo se njima nasmiјali. Allahu se utječemo od padanja nemarnog i spotaknuća neznalice. U odgovoru njima slijedit ćemo tri načina: a) pobijanje, b) konfrontiranje i c) potvrđivanje.

Što se tiče pobijanja (*ibtāl*), ono se sastoji u tome da se kaže: Kako znate da je značenje ovih izraza to što se naveli?! Ako ste ga uzeli iz razumskog promišljanja, pa ono je kod vas ništavno! A ako ste ga čuli iz usta

bezgrješnog imama, pa zašto onda njegove izjave nisu jasnije od ovih izraza koje ste interpretirali?! Možda je njihovo značenje neko drugo, "unutarnjije" od "unutarnjeg" kojeg ste vi naveli! Ali on ide korak ponad doslovnog značenja pa tvrdi da da se pod "planinama" misli na "ljude", a šta, onda, znače "ljudi"?! Možda se pod njima misli nešto drugo? Značenje "šejtana" jeste "doslovnjaci", a šta je, onda, značenje "doslovnjaka"?! Pod "mlijekom" se misli na "znanje", a šta se, onda, misli pod "znanjem"?!

Ako kažeš: "Znanje", "ljudi" i "doslovnjaci" su jasna značenja u odnosu na ono što zahtijeva jezička konvencija – ti, dakle, gledaš jednim okom na dvije strane, pa si i ti Džedždžal – budući da je on jednooki – zato što gledaš jednim od dva oka, jer "ljudi" su izvanjski (doslovnji) a ti si slijep na drugo oko koje gleda "planine" koje su, također, nešto izvanjsko. Pa ako dalje kažeš: Moguće je da se pod "planinama" aludira na ljude, mi odgovaramo: Moguće je da se i pod "ljudima" aludira na nešto drugo, kao što se pjesnik izrazio o dvojici ljudi od kojih je jedan krojač, a drugi tkalac, astronomskim rječnikom i uzvišenim uzrocima, rekavši:

Dva čovjeka: jedan krojača drugi tkalac naspram jedan drugog su u Spica virginis-u, jedan neprekidno tka ograc koji se povlači, a njegov drugi šije kaput koji nadolazi.

Ovako je i u svakoj branši [znanja]. I ako "tespah/slavljenje planina" stoji umjesto "tespiha/slavljenja ljudi", onda značenje riječi "ljudi" u ajetu:...*ljudi koje ne ometaju kupovina i prodaja da Allaha spominju* (en-Nur, 37) stoji umjesto riječi "planine", jer na obje strane postoji odnos/srodnost (*munāsebe*). A zatim, ako "planine" stoje umjesto "ljudi", a "ljudi" stoje umjesto nečega drugoga, onda bi bilo moguće da treće unutarnje značenje stoji umjesto četvrtog i tako bi se nastavilo do stepena gdje bi se poništilo međusobno sporazumijevanje i razumijevanje i ne bi bilo moguće da se arbitrira da je drugi stepen niži/inferiorniji od trećeg ili treći od četvrtog.

Drugi način je konfrontiranje (*mu'āreda*) lažnoga lažnime. Ono obuhvata sve predaje suprotne njihovoj doktrini. Na primjer, da se kaže: Poslanikove riječi: "Meleci ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi slika" znače: pamet ne ulazi u mozak koji vjeruje u bezgrješnog [imama]; njegove riječi: "Kada pas (p)oliže posudu nekome od vas, neka je opere sedam puta" znače: kada bātinija oženi kćerku nekome od vas, neka je opere od prljavštine druženja vodom znanja i čistim djelom nakon što je ona bila uprljana prašinom poniženja. Ili da neko kaže: Brak se ne sklapa bez svjedoka i staratelja, a njegove [Poslanikove] riječi: "Svaki brak koji se sklopi bez prisustva četiri svjedoka jeste blud" znače: svako vjerovanje koga ne posvjedoče četverica halifa: Ebu Bekr, Omer, Osman i Alija, ništavno je. A njegove riječi: "Nema sklapanja braka bez prisustva staratelja i dva pravedna svjedoka" znače: nema odnosa osim jednoga muška i dvije ženske – i druge lakrdije.

Moja namjera navođenja ovoga je konfrontiranje lažnoga lažnime i upoznavanju ovog načina otvorena su vrata. I sve dok ne budeš upućen u ovo nećeš biti u stanju da za svaki izraz iz Knjige i Sunneta ne navedeš značenje suprotno njihovoj doktrini. Tako, ako oni ustvrde da ste vi upotrijebili riječ "slika" za "bezgrješnog" [imama] u njegovim [Poslanikovim] riječima: "Meleci ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi slika" i [upitaju] koji je [značenjski] odnos između toga dvoga, odgovorit ću: I vi ste kazali da "zmija" znači "dokaz", da je otac – u odnosu na Isaa – imam, "mlijeko" je znanje u slučaju rijeka mlijeka u Džennetu, "džin" je "bātinija", "šejtani" su "doslovnjaci", "planine" su "ljudi" – pa kakav je tu odnos? Ako kažete: Dokaz drobi privid kao što i zmija drobi nešto drugo, a imam daje naučnu egzistenciju (*vudžūdu l-ilmijj*) kao što i otac daje personalnu egzistenciju (*vudžūdu š-šakhsijj*), mlijeko hrani osobu kao što i znanje hrani duh, džin je skriven poput bātinije.

Neko im može reći: Ako ste zadovoljni ovom mjerom zajedničkoga

zašto, onda, Uzvišeni Allah nikad ne stvara dvije stvari a da između njih ne bude nešto zajedničko u kvalitetu?! Mi smo kazali da slika označava imama jer je slika figura i ne sadrži duh kao što je i imam, prema vama, bezgrješan i nema mudžizu; mozak je mjesto razuma kao što je i kuća mjesto pametnoga; melek je duhovna stvar kao što je i razum. Dakle, potvrđuje se da njegove riječi: "Meleci ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi slika" znače: pamet ne ulazi u mozak koji vjeruje u bezgrješnog [imama].

Ako ovo naučiš, onda uzmi bilo koji izraz kojeg oni navode i također uzmi ono što ti intendiraš, traži sličnosti/zajedničko među njima u nekom aspektu i onda ga interpretiraj tako da on bude dokaz nužnosti njihovih riječi, kao što sam te upoznao o odnosu između meleka i razuma, mozga i kuće, slike i imama. Kada ti se vrata otvore, postat ćeš svjestan načina njihovih lukavstava u obmani putem "vađenja" nužnih iskaza i podrazumijevanjem fantazija (*hevvesāt*) umjesto njih kao sredstvo uništavanja šeri'ata. Ovo je dovoljno da se pokaže lažnost njihove interpretacije.

Treći način je potvrđivanje (verifikacija: *tahqīq*). Ono sadrži tvoj iskaz: Evo, da mi popustimo i kažemo da su ova unutarnja značenja i interpretacije koje ste naveli ispravna, ali kakav je njihov status (*hukm*) u šeri'atu? Da li ih je nužno skrivati ili, pak, širiti?! Ako odgovorite: Nužno ih je svakome otkriti – mi ćemo reći: Zašto ih je, onda, Muhammed – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – krio i ništa od toga nije spomenuo ashabima i običnom svijetu, tako da je to vrijeme prošlo a niko nije čuo vijest te vrste?! Kako je on mislio da mu je dozvoljeno da sakrije Allahovu vjeru kad je Uzvišeni Allah rekao: ...*da će je sigurno objašnjavati ljudima i da je neće skrivati* (Ali 'Imrān, 187), upozoravajući tako da vjeru nije dozvoljeno skrivati.

Ako oni ustvrde da je ih je nužno kriti, mi ćemo kazati: Ako je Allahovom Poslaniku – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – bilo obavezno da sakrije tajnu vjere, kako onda

vama da bude dozvoljeno da je širite?! Zločin je tajnu širiti onome ko zna da je to jedan od najvećih zločina. Dakle, da nije slučaj da je Povjerenik šeri'ata (*sāhibu š-šer'*) znao veliku tajnu i univerzalnu dobit u skrivanju ovih tajni, on ih ne bi ni širio i ne bi ponavljao ova izvanjska značenja ušima ljudi i ne bi se u Kur'anu ponavljale riječi o opisu Dženneta i Džehennema u jasnim formama – jer bi znao da će ih ljudi razumjeti suprotno njihovim unutarnjim značenjima, koja su istina, vjerujući da su to doslovna značenja, koja nisu istina.

Ako mu pripišete neznanje onoga što su ljudi razumjeli od njega, to je pripisivanje [njemu] neznanja značenja govora budući da je Vjerovjesnik – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – sigurno znao da ljudi od Božijih riječi: ...*i u bladovini prostranoj, /pored vode tekuće, /i usred voća mnogovrsnog* (el-Vaқи'a, 30-32) neće razumjeti ništa drugo osim ono što razumiju u jeziku (jezičkoj upotrebi), a tako je i sa ostalim izrazima. Nadalje, uprkos njegovom znanju toga, on ih je potvrđivao njima ponavljajući ih i zaklinjući se, i nije im širio unutarnja značenja koja vi navodite zato što je znao da su ona Allahova skrivena tajna (*sirrullāhi l-meḡtūm*) – pa zašto vi, onda, širite ovu tajnu i skidate ovaj zastor?! Je li ovo išta drugo osim napuštanje vjere i suprotstavljanje Povjereniku šeri'ata te rušenje svega onoga što je on utemeljio – ako se priklanjate zbog argumenta da je unutarnje značenje koje ste spomenuli istina kod Allaha. I oni nemaju izlaza iz ovoga!

Ako se kaže: Ovu tajnu nije dozvoljeno širiti običnom svijetu i zato je nije širio ni Allahov Poslanik – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! Međutim, Vjerovjesnik je imao pravo da je otkrije svom *sūs*-u koji je bio njegov povjerenik i zamjenik poslije njega. I on ju je otkrio Aliji i nikome više. Odgovorit ćemo: A da li ju je otkrio Alija nekome drugome osim svome *sūs*-u ili, pak, nije? Ako ju je on otkrio samo svom *sūs*-u, a taj *sūs* svome *sūs*-u i povjerenik svome povjereniku i tako sve do sada – kako

je, onda, u konačnici stigla do ovih neznanica među masama tako da su je oni iskrivili, da se njome ispunjene knjige i o njoj zbore jezici?! Nužno je da se kaže sljedeće: Jedan od povjerenika je pogriješio i proširio tajnu onima koje je nisu dostojni, pa se ona raširila, ali u njihovim očima oni su bezgrješni i ne mogu pojmiti pogrešku!

Ako se rekne: *Sûs* je spominje samo onome ko se zavjetovao na nju, mi ćemo odgovoriti: A šta je to spriječilo Poslanika da se zavjetuje i da je spominje ako je dozvoljeno otkriti je sa zavjetom?! Ako se odgovori: Možda se on, ipak, zavjetovao i spominjao je, ali ona nije bila prenesena zbog zavjeta kojeg je uzeo od onog kome ju je otkrio, mi ćemo reći: A zašto to nije prošireno među vama budući da vaši imami to otkrivaju samo onome od koga je uzet zavjet?! Šta će drugo sačuvati zavjet ovih osim sam njihov zavjet?! Štaviše, treba reći: Ako je dozvoljeno otkriti ovu tajnu sa zavjetom, onda je pojmljivo da se zavjet prekrši, pa da li je pojmljivo da se ona otkrije onome za koga bezgrješni imam zna da neće prekršiti zavjet ili je dovoljno da on to pretpostavi svojom intuicijom i svojim osobnim promišljanjem i onime što zaključuje iz znakova?!

Ako odgovorite: Nije dozvoljeno je [otkriti] osim onome za koga bezgrješni imam zna da je on neće prekršiti i to putem obavijesti od Uzvišenog Allaha, pa kako onda da se ove tajne otkriju svim ljudima kada su se one mogle otkriti samo onom ko [ih] je čuo?! Prema tome, bilo da je onaj koji je obaviješten prekršio zavjet ili ga uopće ne prekršio, u jednom od ovoga dvoga postoji pripisivanje neznanja bezgrješnome, a u drugome pripisivanje grijeha. Međutim, prema njihovome mišljenju, ne postoji način za jedno od toga dvoga. I ako ustvrdite da ju je dozvoljeno otkriti pod zavjetom kada se posvjedoči pronicljivost onoga od koga se uzme zavjet da ga neće prekršiti, zaključujući iz znakova, onda u ovome počiva kršenje temeljnog principa njihove doktrine. Jer oni tvrde da nije dozvoljeno slijediti dokaz razuma i njegovo

promišljanje zato što se ljudi razuma (*'uqalā'*) ne slažu u vezi sa promišljanjem, i u tome postoji opasnost pogreške – pa kako, onda, oni mogu suditi intuicijom i znakom u kojima je pogreška dominantnija od ispravnosti, u otkrivanju tajne vjere koja je najopasnija stvar?! Zapravo, oni su zabranili korištenje pretpostavke (*zann*) i osobnog promišljanja (*idžtibād*) u pravnim, fikškim pitanjima koja su sud/pravilo među ljudima na način posredovanja u sporovima, a potom su odbili širenje tajne vjere na polju fantazija (*kbijālāt*) i intuicija (*firāsāt*).

Ovo je čvrst metod razumljiv inteligentnim ljudima kojim se diči onaj ko se bavi šeri'atskim naukama (*'ulumu š-šer'*) zato što on pouzdano zna da su dvije vrste govornika: *jedan* koji kaže da ovi doslovni izrazi nemaju svoja unutarnja značenja i ne podliježe interpretaciji – pa je ona, interpretacija, apsolutno lažna – i *drugi* kojem se događa da je moguće da [oni] budu aluzije (*kinājāt*) na unutarnja značenja, a Allah nije dozvolio Allahovom Poslaniku – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – da jasno obznani unutarnja značenja, već ga je obavezao da izrekne doslovna značenja – tako da je govor o unutarnjem značenju postao zabranjen, neispravan, grješan, opasan, kojim se prekida [veza] sa Uspostaviteljem šeri'ata – ovo je princip o kojem je postignuta saglasnost. A ljudi našeg vremena – imajući na umu njihovu udaljenost od Povjerenika šeri'ata, raširenost smutnje, nadvladanost strasti kod ljudi i okretanje od svih vjerskih pitanja – nisu pokorniji Istini i spremniji da prime tajnu, da u nju (po)vjeruju, bolje razumiju i njome se više okoriste od ljudi iz vremena Allahovoga Poslanika – neka su na njega Allahov blagoslov i mir!

Ove tajne (*esrār*) i interpretacije (*te'vilāt*), ako sadrže imalo istine, on [Allahov Poslanik] je "zatvorio" njihovo slušanje i zauzdao usta govornika o govoru o njima. Mi u Allahovom Poslaniku imamo najljepši uzor u njegovim riječima i djelima, tako da mi kažemo samo ono što je on rekao, ispoljavamo samo ono što

je on ispoljavao i šutimo o onome o čemu je on šutio. A u djelima čuvamo ibadete, čak i noćno bdijenje (*tebedždžud*), dobrovoljne, nafila-namaze i različite vrste samoborbe (*mudžābedāt*). Mi, također, znamo da ono što Povjerenik šeri'ata nije izostavio, ni mi to ne možemo izostaviti. Nećemo uzeti tvrdnju glupaka da, kada se naše duše očiste unutar-njim znanjem, da smo tada neovisni od izvanjskih djela.

Zapravo, mi preziremo ovog obmanutog govornika i kažemo mu: Jadni čovječe! Da li ti zbilja vjeruješ da je tvoja duša svjetlija i čišća od duše Allahovoga Poslanika – neka su na njega Allahov blagoslov i mir na njega! On je noću ustajao i klanjao toliko da su mu noge otjecale. Ili: da li ti vjeruješ da je on obmanjivao Aišu da je [njegova] vjera bila istina, dok je on znao da je ona neistina?! Ako vjeruješ u prvo, o, kako si samo glup i mi na to ne možemo ništa dodati! A ako vjeruješ u ovo drugo, kako si samo nezahvalnik i poricatelj i nećemo se s tobom oko toga raspravljati!

Ali mi kažemo: Ako pretpostavimo najgoru situaciju i naš racionalni dokaz ograničimo na to, na primjer, da ne nadilazi tvoju zabludu i neznanje i tvoje razumijevanje istinitosti [poslanstva] Allahovoga Poslanika – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – vidjet ćemo da temeljni principi [istine] naših umova prosuđuju da "gubitak" [tj. biti gubitnikom] u skupini Muhammeda – neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – potvrđivanje njegova [poslanstva] i zadovoljstvo sa onim što je on želio sebi – jeste bolje od pobjede nad tobom, o, jadna neznanica, štaviše, poremećeni i uobraženi čovječe! Neka sada pravedan čovjek razmotri kraj ovoga i njegov početak: njegov kraj zadovoljava mase, čak i starije ljude; a njegov početak pruža stvarni apodiktički dokaz svakom istraživaču koji je upoznat sa šeri'atskim naukama. A neka ti je dovoljno da znaš argument koji zadovoljava sve ljude uprkos različitostima njihovih kategorija u pogledu znanja i neznanja.

O njihovom argumentu brojevima i slovima

Ovo je vrsta neznanja osobena za ovu sektu između svih ostalih sekti. Jer među zabludjelim grupacijama (*taḡā'ifu d-dalāl*), uprkos razgranatosti njihovih diskursa (*inšī'āb kelāmihim*) i raširenosti njihovih metoda (*intišār turuqihim*) u organizaciji njihovih prividnih argumenata, nijedna od njih nije zaprljana ovom vrstom [neznanja], ali ljudi su pronašli tu slabost, mase i neznanice nužno znaju njezinu lažnost i prezreli su je. Međutim, ovi [bātinije] su se nje pridržavali, i to ne čudi jer se utopljenik hvata za bilo šta, a glupaka potresa i sumnja zbog svake vrste prevare. Mi ćemo spomenuti malo toga kako bi posjednik razuma zahvalio svome Gospodaru zbog sačuvanosti razuma, ravnoteže konstitucije i ispravnosti prirode budući da biti obmanut time proističe samo iz gluposti i poremećaja u umu.

Oni su ustvrdili da na glavi čovjeka ima sedam otvora, a nebesa je sedam, i sedam zemalja, pa sedam zvijezda – mislim na planete – te sedam dana u hefti. Ovo, onda, dokazuje da se ciklus imama završava brojem sedam. Oni su, također, ustvrdili da postoje četiri prirodna elementa i da su četiri temeljna principa: *Sābiq-a* i *Tālīja*, dva božanstva, i *nātiq-a* i *esās-a*, dva imama. Zatim, ustvrdili su da postoji dvanaest položaja zodijaka pa to ukazuje na dvanaest dokaza, kao što smo to prenijeli iz njihove doktrine.

Oni često indikacije uzimaju iz formi životinja. Otuda oni tvrde da je čovjek u obliku slova "Muhammed", jer je njegova glava poput *mīm-a*, njegove dvije ruke su ispružene poput slova *hā'*, a njegove dvije noge su poput *dāl-a*. Na ovakav način oni govore o obliku ptica i životinja.

Katkada oni uzimaju interpretaciju iz slova i brojeva. Tako oni kažu: Vjerovjesnik –neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – rekao je: "Naređeno mi je da se borim protiv ljudi sve dok ne kažu: *Lā ilāhe illellāh* (Nema drugog Boga osim Allaha), pa kada to kažu, zaštićeni su od mene u pogledu svojih života i imetaka, osim

kada to zahtijeva pravda." Neko je upitao: A šta to znači "osim kada to zahtijeva pravda?" Odgovorio je: "Poznavanje njezinih granica". Oni tvrde da su "njezine granice" spoznaja tajni slova, tj. slova sintagme *Lā ilāhe illellāh*, koja sadrži četiri riječi, sedam slogova, tj. dijelova (*qit'a*) *Lā ilāhe illellāh*, i tri supstance (*dževāhir*), jer je *Lā* partikula, tako da ostaju: *ilāhe*, *ille* i *Allāh*, i to su te tri supstance, što ukupno iznosi dvanest slova [lām-elif-elif-lām-hā'-elif-lām-elif-elif-lām-lām-hā'].

Oni tvrde da četiri riječi ukazuju na dva gornja upravljača: *Sābiq-a* i *Tālīja*, i dva donja upravljača *nātiq-a* i *esās-a*. Ovim se indicira na duhovne stvari. Ali, također, i na tjelesne stvari jer je sedam prirodnih elemenata. Što se tiče tri supstance, one ukazuju na Džibrila, Mikaila i Israfila iz duhovnog svijeta, a iz tjelesnog svijeta ukazuju na dužinu, širinu i dubinu buduću da se pomoću njih one [tj. stvari tjelesnog svijeta] vide. Sedam slogova ukazuje na duhovnost sedam vjerovjesnika, a od tjelesnih stvari na sedam zvijezda: jer da nije sedam vjerovjesnika, vjerozakoni [šeri'ati] se ne bi razlikovali, kao što se ne bi razlikovala ni doba da nije sedam zvijezda. Dvanaest slova ukazuje na dvanaest dokaza, a među tjelesnim stvarima na dvanaest sazviježda.

Ovako oni proizvoljno objašnjavaju riječi Muhammeda, Allahovoga Poslanika, i slova na početku sura, čime su pokazali svoju glupost koja nasmijava luđake a kamoli pametne ljude. Ovo je dovoljno da ti pokaže sramotu grupacije koja argumentira na ovaj način! Nećemo mnogo prenijeti ove vrste argument od njih jer ti je ovo sasvim dovoljno da spoznaš njihovu sramotu. Ovo je vrsta [lažnosti] čiju lažnost razum nužno spoznaje tako da se ne iziskuje njezino pobijanje. Ipak, mi ćemo te podučiti dvama vrstama ušutkivanja onih od njih koji su glupi i svojeglavi, a one su: *mutāleba* (zahtijevanje) i *mu'āreda* (konfrontiranje).

Što se tiče *zabtijevanja*, ono se sastoji u tome da se kaže: A odakle vi znate ove indikacije? Da čovjek

o njima prosudi, oglasio bi se protiv samoga sebe da je on loše fizičke konstitucije u kojoj su se uzburkale mješavine protiv njega i proizvele konfuzne snove – i da vas je Allah odveo u zabludu na taj način pa se oni [tj. vi] njih ne stide [stidite]. Da li njihovu ispravnost znate nužnošću razuma, ili proučavanjem, ili slušanjem vašeg bezgrješnog imama?! Ako ustvrdite da je to nužnošću vaših zapanjenih umova i krivotvorenjem, onda niste sigurni od prigovora onoga koji tvrdi da on nužno zna lažnost/neispravnost toga, i onda njegova pozicija naspram međusobne opozicije istine i laži bila bi pozicija onoga ko se suprotstavlja laži putem laži.

A ako vi [to] znate razumskim proučavanjem, pa razumsko proučavanje je kod vas neispravno zbog različitosti umnih ljudi u njihovom rezonovanju. Ali ako vi u to vjerujete, onda me izvijestite o načinu promišljanja, njegovom kontekstu i iz čega se zaključuju ove gluposti. A ako to znate iz riječi bezgrješnog imama, onda objelodanite da je onaj koji to od njega prenosi bezgrešan ili da su prenosioci od njega dosegli stepen potpune autentičnosti (*ḥaddu t-tevātur*), a zatim proglasite istinom da bezgrješni imam ne griješi, a onda oglasite da je nemoguće da on saopšti nešto za što zna da je lažno – jer možda vas je on prevario ovim glupostima znajući da su lažne, kao što tvrdite da je Vjerovjesnik –neka su na njega Allahov blagoslov i mir! – prevario sve ljude opisom Dženneta i Džehennema i onim što se prenosi od Vjerovjesnika u pogledu oživljavanja mrtvih i pretvaranja štapa u zmiju, i da je on [Muhammed] sve to slagao i spomenuo te stvari iako je znao da one ne postoje, a da će ih ljudi sigurno razumjeti na doslovan način, i da je on namjeravao razumijevanje doslovnog značenja znajući da će oni razumjeti ono što se razumije iz doslovnog značenja – i ovo je suprotno istini, ali je on u tome vidio neki interes.

Možda je, tako, i vaš bezgrješni imam vidio neki interes da ismije vaše umove i nasmije vas "do ušiju"

– pa vam je “bacio” ove prevare pokazujući svoju krajnju vlast nad vama, porobljavajući vas, ponoseći se krajnjim lukavstvom i pameću što vas je obmanuo!? Eh, da mi je znati (*fe lejte ši'ri*) kako možete biti sigurni da on nije slagao zbog nekog interesa kojeg je vidio kad ste jasno izjavili u vezi sa Vjerovjesnikom – neka suna njegova Allahov blagoslov i mir! Postoji li ikakva razlika među njima?! Osim da je Vjerovjesnik – neka su na njegova Allahov blagoslov i mir! – ojačan/potvrđen mudžizom koja dokazuje njegovu istinitost, dok onaj na koga se oslanjate nema nikakvu mudžizu osim vaše gluposti! Ovo je put *mutālebe* (zahtijevanja).

Što se tiče *konfrontiranja*, nemamo namjeru odrediti [sve] forme, ali ćemo te podučiti metodu koji obuhvata sve oblike i slova koja postoje na svijetu. Jer svaki egzistent je nesumnjivo od jedan do deset ili više. Tako, kad god vidiš jednu stvar iz toga zaključiš da ona ukazuje na Muhammeda – neka su na njegova Allahov blagoslov i mir! Kad vidiš dvije stvari, onda reci da

je to indikacija na Dva šejha: Ebu Bekra i Omera. A kad vidiš tri stvari, onda su to: Muhammed – Allahov blagoslov i mir na njega! – Ebu Bekr i Omer. A ako su četiri, onda su to četverica halifa. Ako ih je pet, onda su to Muhammed zajedno sa četvericom halifa. I reci: Zar ne znate tajnu da je otvora na ljudskoj glavi pet?! Jedan od njih, tj. usta, ukazuje na vjerovjesnika Muhammeda jer je on jedan; a dva oka i dva nosa ukazuju na četvericu halifa. Mi ćemo reći: Zna li koja je tajna u imenu Muhammed i da ono ima četiri slova [mīm-hā'-mīm-dāl]? Ako odgovore negativno, mi ćemo reći: To je tajna koju zna samo Bliski melek jer se ona temelji na činjenici da ime njegovog nasljednika ima četiri slova i on je star, izuzimajući Aliju čije ime ima tri slova.

Ako pronađeš sedam, time argumentiraj sedam halifa Benu Umejjea (Omejevića) kako bi naglasio prijezir prema njima i uzdigao Benu l-'Abbasije (Abbasije) iznad poređenja sa njima. I reci: Broj nebesa sedam

kao i zvijezda i sedmice ukazuje na Muaviju, Jezida, potom Mervana, onda Abdulmelika, zatim Velida, pa Omera ibn Abdulaziza, zatim Hišama, a onda na Sedmog Očekivanog – ovako ga je nazvao Sufjani i ovo je doktrina imamija Omejevića. Ili: konfrontiraj im doktrinom rāvendija [sljedbenici Ebu Hudejdea er-Rāvendija, koji su smatrali da pravo na hilafet pripada Abbasijama – nap. prev.] i reci: To ukazuje na 'Abbasa, potom Abdullaha ibn 'Abbasa, zatim na Alija ibn Abdullaha, potom na Muhammeda ibn Alija, onda na Ibrahima, pa na Ebu l-'Abbasu es-Seffāha i onda na El-Mensura. Isto tako kada naiđeš na deset ili dvanaest, uračunaj isti broj halifa Abbasija i onda vidi da li između dvije izjave ima ikakve razlike! Ovim je objašnjena neispravnost/ništavnost njihovog *kelāma*, njihovog izlaganja i ograničenost njihovog vlastitog zaključivanja. Ovu vrstu *kelāma* nije prikladno sakupljati da bi se o njoj naširoko pričalo: zato se okrenimo od toga na nešto drugo!

الموجز

بُطلان التفسير الباطني للمعاني الصريحة في القرآن والسنة
والاستدلال بالأرقام
أبو حامد الغزالي
الترجمة: ألمير فاتيتش

في الباب الخامس من كتابه «فضائح الباطنية وفضائل المستظهرية» يدحض الإمام أبو حامد الغزالي التفسير الباطني للمعاني الصريحة في القرآن الكريم والسنة النبوية وكذلك تفسيرها والاستدلال عليها بالأرقام. وبعد ذكره أمثلة لتفسيرهم، يدحض الغزالي آراءهم ثم يواجه الأمثلة الأخرى (الأمثلة الكاذبة بالكاذبة) أي يورد أمثلة للتفسير المخالف تماما لطرق التفسير الباطني، ثم يختم بتوكيد رأيه الصحيح ويأتي بالدليل عليه.

الكلمات الرئيسية: الباطنية، التفسير، المعاني الصريحة، الدحض، المواجهة.

Summary

INACCURACIES OF THE BĀTINI'S INTERPRETATION OF CLEAR AND LITERAL MEANINGS (OF THE QUR'AN AND THE SUNNAH) AND ARGUMENTS USING THE NUMBERS

Abu Hamid el-Ghazali
Translated by Almir Fatić

In the fifth chapter of his book *Fadā'ih al-bāṭiniyya wa fadā'il al-mustazhiriyya* imam Abu Hamid el-Ghazali disputes or refutes the Bāṭini interpretation of clear and literal meanings of the Qur'an and the Sunnah and its arguments through numbers. After listing the examples of their interpretation, Al-Ghazali first refutes their opinions and then he confronts those with other examples (fake against other fake), i.e. he gives examples of interpretation that is in complete contrast to the Bāṭini interpretative method and he finally validates his own opinion.

Key words: batinies, interpretation, literar meanings, refutation, confrontation, verification